

- 2) певним суб'єктам заборонено законом укладення окремих видів договорів;
- 3) якась зі сторін обмежена або позбавлена можливості брати участь у розробці умов договору;
- 4) законом встановлені певні приписи щодо умов договору;
- 5) вимагається відповідність договору типовим умовам договорів певних видів.

Отже, можна дійти таких висновків, що дія принципу свободи договору має свої обмеження, які зумовлені різноманітними причинами, що зводяться до двох основних груп. Першу становлять причини економічного характеру, другу – причини соціального характеру.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. Сібільов М. Базові моделі регулювання договірних відносин за новим Цивільним кодексом України / М. Сібільов // Українське право. – 2003. – № 4. – С. 17-20.
4. Горев В.О. Свобода договору як загальна засада цивільного законодавства України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Горев Віктор Олександрович. – Харків, 2007. – 203 с.
5. Попов Ю.Ю. Критерії визначення імперативності чи диспозитивності норм у Цивільному кодексі України: історія повторюється двічі / Ю.Ю. Попов // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 4. – С. 233-237.
6. Шевченко В.В. Сутність принципу свободи договору // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридич. науки». – 2013. – Т. 26 (65). – № 2-1. – Ч. 1. – С. 445-451.

Саруханова К. А.

студентка Дніпропетровського ДУВС

наук. кер. – **Аксютіна А.В.**

викл. каф. цивільно-правових дисциплін

ПРИТРИМАННЯ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Забезпечення зобов'язань – традиційний інститут цивільного права. Його особливість полягає у додатковому зобов'язальному тягарі, що покладається на боржника з метою більш надійного захисту прав кредитора. Цивільний кодекс України передбачає такі види забезпечення зобов'язань, як неустойка, гарантія, порука, застава, завдаток та притримання [1]. Предметом нашого розгляду є саме такий вид забезпечення виконання зобов'язання, як притримання. Необхідно зазначити, що способи забезпечення виконання зо-

бов'язань, в тому числі й інститут притримання, відомі ще з часів Римської імперії як одним із способів самозахисту цивільних прав, яке здійснювалося через закон. Ще з часів Римської імперії кожен, хто вважав своє право порушеним, міг особисто «поквитатися» зі своїм кривдником. Самозахист вважався дозволенним, він попереджав порушення права [2].

Суть притримання згідно зі ст. 594 ЦК України полягає в тому, що кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредитором пов'язаних з нею витрат та інших збитків, має право притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання.

Щодо застосування права притримання, то згода сторін тут є непотрібною, тобто право притримання є односторонньою угодою, яка являє собою дії кредитора щодо неповернення речі боржнику. Кредитор повинен *негайно* письмово попередити боржника про притримання речі. Поняття “негайно” встановлюється з урахуванням часу, необхідного для доставки документів від одного контрагента до іншого, а також з урахуванням попередньої практики договірних відносин між кредитором і боржником [2].

Неоднозначно вирішується в літературі питання щодо предмета притримання. Так, предметом притримання є річ. Це означає, що за жодних умов предметом притримання не можуть бути майнові права, послуги, роботи, інформація, результати інтелектуальної, творчої діяльності. Серед науковців тривають дискусії з приводу того, чи всі речі можуть бути предметом притримання. Зокрема, М.І. Брагінський і В.В. Вітрянський вважають, що із кола предметів притримання слід виключити речі, визначені родовими ознаками, оскільки через їх заміність такі речі не можуть визначатися як “річ, що має бути передана боржнику” [3, с. 556]. У свою чергу, О. Рогач наголошує, що предметом притримання не можуть бути нерухомі речі [4, с. 32].

Отже, право на притримання виникає при одночасному існуванні таких умов:

1) предметом притримання має бути саме річ.

Виходячи зі змісту ст. 179 ЦК України, річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки. Цивільне законодавство надає нам також види об'єктів цивільних прав, до яких відносять речі, в тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. Зважаючи на те, що в межах ст. 192 ЦК України законодавець розглядає окремо від поняття речей гроші як об'єкт цивільних прав, то можна дійти висновку, що гроші не можуть бути предметом притримання. Також залишається відкритим питання щодо можливості притримання нерухомих речей. Сьогодні в літературі немає однозначного підходу до вирішення цього питання. Проти наводяться такі аргументи: реалізація права кредитора на притримання із подальшою реалізацією пре-

дмета притримання є цивільно-правовою угодою; правочини ж із нерухомістю підлягають обов'язковій державній реєстрації, що суперечить сутності правовідносин, що виникають при реалізації кредитором права на притримання. Зі змісту ст. 182 ЦК України не впливає обов'язковість реєстрації права притримання. Разом з тим навряд чи можна описати право на притримання як речове право на чуже майно, оскільки право притримання як вид забезпечення стимулює боржника до належного виконання свого обов'язку. Але якщо реєстрація такого права не є обов'язковою, то ніщо не заважає реєструвати угоду із нерухомістю [2];

2) має існувати зобов'язання, згідно з яким боржник зобов'язується оплатити вартість самої речі або відшкодувати пов'язані з нею витрати та інші збитки;

3) зобов'язання боржником не виконано в строк. Однак у п. 2 ст. 594 ЦК України, вказується, що притриманням можуть забезпечуватись інші вигоди кредитора, якщо інше не встановлено договором або законом;

4) підставами виникнення права притримання є такі *юридичні факти*:
– невиконання боржником у встановлений строк обов'язку з оплати цієї речі;

– невиконання боржником обов'язку із відшкодування пов'язаних із річчю витрат та інших збитків;

5) законодавець встановлює обов'язкову **письмову форму** для правочинів щодо забезпечення виконання зобов'язання. На підставі цього необхідно зазначити, що кредитор повинен письмово попередити боржника про притримання речі, якщо дане право виникає з договору, а не з прямої вказівки закону.

Припиняється притримання у випадку припинення основного зобов'язання, у випадку задоволення вимог кредитора за рахунок речі, яку він утримує, та на інших загальних підставах припинення зобов'язань відповідно до глави 50 ЦК України, що не суперечать природі утримання.

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

2. Беліков О. Притримання як спосіб забезпечення виконання зобов'язання / О. Беліков // Юридичний журнал. – 2008. – № 2 [Електронне видання]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2879>.

3. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга первая: общие положения. – Изд. 3-е, стереотипное / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М. : Статут, 2001. – 848 с.

4. Зобов'язальне право України : підруч. / за ред. : Є.О. Харитонові, Н.Ю. Голубевої. – К. : Істина, 2011. – 848 с.